

Yazar/Author

Handan AKARSU* , Hüsnu DOKAK**

Makale Adı/Article Name

Doğaya Manzara Resmi Dışından Bakmak: Çevre Sorunları ve Sanat***

Looking At Nature From Outside The Landscape Painting: Environmental Issues And Art

ÖZ

Her şeye rağmen doğa hala sanata ve bilime ilham kaynağı olmaya devam ediyor. Ancak, ne Rönesans dönemi gibi doğayı keşfetmeye ne de modernizm dönemindeki gibi doğaya yeni anlamlar yüklemeye gerek duyulan bir çağdayız. Sanatçılar seyirlik görüntüsünden zevk almaya devam ederken, bambaşka bir duygu ile, kirlenen, bozulan ve tehlike altındaki görüntüsünün verdiği endişe ile doğayı kendine konu seçmektedir. 1990'lı yılların başından itibaren hemen hemen her coğrafyada ortaya çıkan, başta iklim krizinin yarattığı sorunları olmak üzere, bilinçsizce yapılan üretimin, tüketimin, teknolojinin ve politikaların yarattığı küresel çevre sorunları günümüz sanatçıların küresel boyutta ele aldıkları konuların başında yer almaktadır. Günümüz sanatçısı, yaşanan sorunlara ilgisiz kalmamakta, problemlerin çözümüne katkıda bulunan bir birey olarak sorumluluk almaktadır. Küresel boyutta yaşanan çevre sorunlarını ciddiye alan sanatçılar, çıkar amaçlı politikalar için bilinçsizce tahrip edilen doğanın insanlık için ne denli büyük kayıplar yarattığını sanat üzerinden toplumun gündeminde tutmaktadır. Sanatçıların bu çabaları sayesinde Dünyada çevre sorunlarına karşı gittikçe artan bir sanatçı ilgisi oluşmuştur. Bu makale, ülkemizde de yaşanan çevre sorunlarının yeterince gündemde tutulmasını sağlamak amacıyla yazılmıştır. Sanat çevresinde ve sanat eğitimi alan genç sanatçı adaylarının ilgisini çevre sorunlarına çekmek yine bu makalenin önemli amaçlarından birini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Habitat, Doğa, Çevre Sorunları, Manzara

ABSTRACT

Despite everything, nature continues to inspire art and science. However, we are in an era where there is no need to explore nature like in the Renaissance, or to attribute new meanings to nature like in the modernist era. While artists continue to enjoy the spectacle of nature, they choose nature as their subject with a completely different feeling, with the anxiety caused by its polluted, deteriorated and endangered image. Global environmental problems caused by unconscious production, consumption, technology and policies, especially the problems caused by the climate crisis, which have emerged in almost every geography since the early 1990s, are among the topics that contemporary artists address on a global scale. Contemporary artists do not remain indifferent to the problems experienced, but take responsibility as individuals who contribute to the solution of the problems. Artists who take global environmental problems seriously keep the great losses that nature, which is unconsciously destroyed for self-interested policies, creates for humanity on the agenda of society through art. Thanks to these efforts of artists, there has been an increasing interest of artists in environmental problems in the world. This article aims to ensure that environmental problems experienced in our country are kept on the agenda sufficiently. Drawing the attention of young artist candidates in the art community and those receiving art education to environmental problems is another important aim of this article.

Keywords: Art, Habitat, Nature, Environmental Issues, Landscape

* Sanatta Yeterlik Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Resim Anabilim Dalı, akarsu@gmail.com

** Prof., Hacettepe Üniversitesi, Resim Anabilim Dalı, hdokak@gmail.com

*** Bu makale "Kurgusal Habitat Manzaraları" başlığı ile Prof. Hüsnu Dokak'ın danışmanlığında Handan Akarsu tarafından yazılmış olan "Sanatta Yeterlik" tezinden yapılandırılarak yazılmıştır.

Extended Abstract

It is important to understand nature in order to solve vital relationships. People have investigated what is happening in nature and the connections between species for centuries. Understanding the problems of existence requires looking at nature. In this sense, a significant portion of today's artists have turned to habitat landscapes.

The connection we establish with nature as individuals significantly affects the relationships we establish with ourselves and our environment. However, this situation has dulled and become deprived in our age. People's perspective on nature and habitat and their approach to living beings and the planet are quite valuable in determining this attitude. This situation is also an important responsibility of individuals who are part of a new search for meaning. Indeed, separation from the environment and nature has led to a significant loss of meaning. The importance of turning our faces to habitats has become apparent from here. Therefore, it can be thought that the importance of looking at landscapes and nature begins from here.

Art is an important tool for creating awareness by adding diversity to individuals' perspectives. In this context, the way contemporary artists who work in relation to current issues address habitat landscapes aims to develop significantly different perspectives and create awareness. Because art is seen as an important force. In this context, the common point of most of the works created is the connections with the environment, nature and life, and the egalitarian dialogue between species.

Nature, habitat landscapes are important locations that help people find meaning in their own existence. Artists who are aware of this intend to guide other individuals in society with their responsible approaches to habitat landscapes. In this context, what is important is to prioritize an approach to nature from the inside, not from the outside. In fact, these artists focus on the state of being and formation of the landscape in their works rather than conveying its representation. In this way, distances are eliminated in the connection established with nature and the issue is examined with an internal understanding, not from the outside.

The aim of the research is to create social awareness and consciousness through art in order to produce alternative solutions to the problems of the world. In addition, it is aimed to think about alternative approaches in the perspective towards nature through art. Therefore, it is aimed to present images that go beyond representation in the works of art created to understand nature. In this respect, the nature of the dialogue that the viewer will establish with these works of art is important. The dialogue that the viewer establishes with nature through an inside look at the work of art containing habitat landscapes constitutes the focus of this article.

In today's art, landscapes provide an opportunity to understand nature. Habitat landscapes, on the other hand, offer the viewer new approaches to the connections they establish with nature, proposing questions and thoughts. Therefore, a habitat structure is seen in the artwork created with different forms and materials. What feeds this is the greatest crisis of our age, our broken connection with nature. For example, the climate crisis is not only environmental problems but also the indifference of man to his environment and the resulting lack of meaning. The need to bring awareness to these negative situations is becoming a common concern for artists.

Art is an important force in creating awareness against all these issues. Works emerge as a result of artists' perspectives on landscape and nature. Beyond creating representative images with an insider approach to landscape and nature, the works created raise the awareness of the viewer in understanding and reinterpreting nature. The word "nature" has been attributed various meanings throughout the ages in Western history. It has mostly been interpreted as an opposition between existing things. However, nature has not been defined only through oppositions in this interpretation. It has been positioned as the other as long as oppositions are derived from itself.

Therefore, it was initially opposed. In this way, the foundation of a distant and disconnected relationship with nature was laid. In addition, due to the material and material-oriented perspective on nature, man became the one who dominated it. Therefore, the way of approaching nature has changed. This kind of alienated approach of Western knowledge to "nature" has also revealed the problems experienced today. In this respect, the relationship established with nature has been pulled towards a problematic direction. This

idea, which puts man in a position of dominating nature, is experienced quite violently all over the world today. Therefore, it should be accepted that the relationship and approach established with nature is problematic and should be reshaped.

In this article, the document analysis method, one of the qualitative research methods, was used. First, national and international sources containing the research were scanned and visual and theoretical data on the subject were obtained. Then, an analysis was made on the works of artists who were sensitive to nature. Finally, common approaches were determined in the works of these artists and the dimension of awareness of nature in their works was examined.

Giriş

Doğaya ve habitatlara bakış açımız, canlılara ve gezegene yaklaşımımız ve tavrımız ile yakından ilişkilidir. Çünkü doğayı salt beslenmenin yegâne kaynağı olarak görürsek biyoçeşitliliği yok eden ve ekosistemi bozan bir davranış sergilemiş oluruz ki bu da bizleri felakete sürükler. 20. yy'ın ikinci yarısından itibaren doğa sınırsız bir tüketim kaynağı olarak görüldü ve bugün yaşadığımız çevre sorunlarının oluşmasına neden oldu. Petrol sızıntılarının ve kimyasal içerikli atıklarından oluşan kirliliğe, deniz canlılarının bilinçsiz avlanmasına ve iklim krizinin beraberinde getirdiği deniz suyunun sıcaklığına ilişkin elde edilen veriler telafisi zor bir dönemece girdiğimizi gösteriyor. Bunlar çevre sorunlarının sularda görülen parçasını oluşturmaktadır. Ozon tabakasının delinmesi ile havanın ısınması, sanayi bacalarının gökyüzüne saldırdığı kara dumanlar, güneş ısısının etkisini artırıcı beton-çelik ve camdan oluşan mega binalar; daha kısa zamanda daha çok verim almaya dayalı tarım ilaçlarının kullanımı çevre felaketlerinin diğer parçalarıdır. Bu olup bitenlere orman yangınları, sel, deprem gibi doğal afetlerin verdiği yıkıma siyasi çıkarları nedeni yapılan nükleer santraller, barajlar, maden ocakları vb. eklenince çok boyutlu devasa bir habitat sorunu ile karşı karşıya kalmış bulunuyoruz. Kuraklığın ekonomik yıkımdan çok ve sosyal yıkıma neden olduğunu geçmiş yüzyıllarda yaşanan örneklerden biliyoruz. Ağır bedeller ödenen bu çevre felaketinin bir daha yaşanmaması için çevreci aktivistler, bilim insanları ve sanatçılar ısrarla sorunu gündemde tutmaya çalışıyorlar.

Yirminci yüzyılda sanayinin kontrolsüz ve hızlı gelişimi, tahribatı ve iklim değişimini beraberinde getirdi. Doğal afetler sık yaşanmaya başlandı, canlı türler yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kaldı. Bu olumsuz sonuçlara kayıtsız kalamayan sanatçıların ilgisi, doğanın güzelliklerinden doğanın felaket görüntülerine, yok olan habitatlara kaymaya başlamış oldu. Dolayısıyla sanatçılar, artık 20. yy'ın son çeyreğine kadar süren göze hoş gelen ve resimde albenisi yüksek görülen doğa görüntülerinden uzaklaşmış oldu.

Buradan hareketle bu makale ağırlıklı olarak, batı ve doğu sanatı/ sanatçısı ayrımı yapmaksızın sanatçıların küresel düzeyde yaşanan çevre sorunlarını nasıl ele aldıkları, günümüz sanatında kendilerine ne kadar yer bulabildikleri ve sorunun çözümünde etkili olup olmadıkları konusuna odaklanılmaktadır.

Araştırmada ağırlıklı olarak sanat eserleri üzerinden, gittikçe hız kazanan hava, toprak ve su kirliliği yanı sıra bu durumdan olumsuz etkilenen canlı türlerin ve habitatlarının yok olmasına karşı toplumsal farkındalık yaratan sanatçıların eserleri analiz edilmektedir. İnsanların doğayı anlamalarını, doğanın yalnızca insan türü için yaratılmadığını, canlılar arasında kendiliğinden kurulan kesintisiz ilişkinin bir şekilde sürdürülmesi gerektiğini gündemde tutmak gerekiyor. Bunu yaparken de sanatçılar sanat eserleri aracılığıyla, izleyiciyi düşündürür, düşündürürken de görsel haz almalarını sağlar.

Sanatçılar aynı zamanda çevreyi korumada ve geniş halk kitlelerini harekete geçirmede etkin rol oynayan aktivist birer yurttaşlardır. Eserleriyle doğada olup bitenden haberdar ettiği izleyiciyi edilgen durumdan çıkarıp etkin bir yurttaş olmasına öncülük ederler. Bu özelliği ile sanatçının tanımı geçmişteki tanımından oldukça farklılaşmış görünüyor. Eskiden sanatçı, çevrenin, toplumun ve bireyin sorunlarına odaklanmadan gördüğünü seyirlik nesneye dönüştürmekle yetinirdi. 20 Yy modernizmden bu yana ise gördüğünü seyirlik nesneye dönüştürmenin yanı sıra

var olan sorunlara odaklanan ve sorunlara önermelerde bulunan yaklaşımlar sergilemektedir. Makalede yer verilen sanatçı eser örnekleri bu görüşün küresel anlamda ne denli yaygın bir görüş olduğunu destekleyen eserlerden seçilmiştir. Tüm dünyada yaşanan cinsler arası, inançlar arası ve kimlikler arası eşitsizliklerden kaynaklanan şiddete, yaşanan savaşlara ve savaşlar sonucunda oluşan göçlere ilgi duyan sanatçılar da incelenerek günümüz sanatçı tipinin ne olduğu konusunda saptamalarda bulunacaktır.

Çevre sorununa daha çok sanayileşen ülke sanatçılarının ilgi gösterdiği görülüyor. Gittikçe sanayileşen ülkemiz sanatçılarının çevre sorunlarına gösterdiği ilgi ise henüz olması gereken düzeyde değildir. Daha çok bireysel kimliği ve cinsler arası eşitsizliği konu edinen eserlerin ağırlıkta olduğunu söylemek mümkündür. Ülkemizde de giderek artan çevre sorunlarının sanatın gündemine yerleşmesi gerekiyor ve sanatçıların, doğa tahribatına, biriken çöp sorunlarına ve hayvan hakları ihlallerine en az sivil toplum örgütleri kadar ilgi göstermesi gerekiyor. Bu makale, bu anlamda toplumsal farkındalığı yaratmayı hedeflemektedir.

1. Toplumsal Olaylar ve Sanat

19. Yüzyılın hemen başlarından itibaren sanat, geniş kitlelerin ilgi duyduğu üst düzey bir kültürel etkinlik olarak görülmeye başlandı. Fransız Devrimi ile başlayan ‘bireysel özgürlükler’ sanat yapıtını daha basit konulardan, dolayısıyla daha kolay anlaşılır olmasını sağladı. Yalın, gerçekliklerden oluşan günlük yaşam resimleri (realizm), bitmemişlik duygusu uyandıran izlenimci doğa betimlemeleri yeni sanatın yavaş yavaş toplumla ve doğa ile daha sıkı diyalog kuracağına sinyallerini vermiyor değildi. Dini, mitolojik ve destansı kahramanlıkları konu edinen resimler yavaş yavaş yerini daha sıradan insanların yaşamını konu alan resimlere bırakmış oldu.

Resim sanatındaki doğaya ve sıradan yaşayanların hayatına duyulan ilgiye rağmen, 19.yy boyunca toplumsal olaylara edebiyattaki örneklere benzer yapıtlara rastlanmaz. Victor Hugo’nun 1815 Haziran İsyanı’ını ve 1830 Paris Ayaklanması’nı konu eden Sefiller romanı gibi, veya 1860’larda kuzey Fransa’da uzlaşmaya yanaşmayan maden işçilerinin şiddetli ve gerçek grev öyküsünü konu edinen Emile Zola’nın Germinal romanı gibi muhalif gözle, kendi döneminde yaşanmış toplumsal olayları resim ya da heykel ile gelecek kuşaklara aktaran sanatçılar Honoré Daumier’i saymazsak eğer pek yoktur. Benzer durum Amerika Birleşik Devletleri’nde de geçerlidir. Harriet Beecher Stowe, ABD’de kölelik yasasına karşı 1850 yılında kaleme aldığı Tom Amca’nın Kulübesi eserinde ırkçılık karşıtı olduğunu açıkça belli eder. Roman beyazlar tarafından aşırı bir ilgiyle karşılandı. Bu ilgi, iç savaş esnasında ırkçılık karşıtı olan beyazların sayıca artmasına, dolayısıyla, Güney – Kuzey Savaşı’nda Kuzeylilerin kazanmasında etkili bir rol oynadığı söylenir (<https://124.im/1PSHpG>). Üç eser de kendi döneminin en çok satan romanlarıdır.

Cezanne’ın Monet’in, Renoir’ın neden Emile Zola ya da Victor Hugo gibi davranmadıklarını ‘resim ve heykel belli bir ideolojinin propagandasını yapmaz’ türünden seçkin aristokratik bir sanat tanımının hala geçerli olması ile açıklamak mümkündür. Bu tanımın geçerliliğini 1871 Paris Komünü sırasında yaşanan ayaklanmalar esnasında da koruduğunu o dönemin sanat eserlerinden öğreniyoruz.

19. yy’ın yalın sanat dili yerini daha karmaşık anlatım ve biçim diline sahip olduğu kabul edilen 20.yy modernizmine bıraktı. Einstein’in maddenin en küçük parçası olan atomun parçalanabileceğini kanıtlaması üzerine sanatta da nesnelere parçalanabileceğini düşüncesi ortaya çıktı ve soyut sanatın kapıları aralanmaya başlandı. Üstüne, psikanalitik çözümlemelerin savunduğu biliçaltının gerçeğin bir parçası olduğu düşüncesi de eklenince, hem içerik hem biçim bakımından anlaşılması kolay olmayan bir sanata doğru evrilme başladı. Artık göze görünen görüntünün sanatta gerçeklik için yetmediği fikri sanatçılar tarafından kabul gördü ve sanatı anlamadaki zorluk derecesi iyice artmış oldu.

Ekspresyonistler, Dada ve Sürrealist sanatçılar, Birinci dünya Savaşı’nın yarattığı ekonomik, siyasi, çevresel ve savaşın neden olduğu bireyin iç dünyasının yıkıntılarını gündeme taşıdılar. Otto Dix, George Grosz, Max Beckman, John Heartfield ve benzeri sanatçılar eserlerini bireyle, toplumla ve doğayla doğrudan ilişkilendirdiler.

Birinci Dünya Savaşından daha yıkıcı etkileri olan benzer bir durum 1940'lı yıllarda tekrar yaşandı. Bu kez, savaş sonrasında dünya iki kutba ayrıldı ve birbiri ile yarışan devletler ortaya çıkmaya başlayınca durum acımasız bir rekabete dönüştü. Haliyle, var olan sorunlar daha da derinleşti. Bu olumsuz durum, tıpkı birinci avangard hamle gibi sanatta ikinci bir avangard hamlenin ortaya çıkmasına neden oldu. Genç sanatçıların yeni gerçeklik arayışları kapsamında, popüler kültürün yarattığı sorunlara acil müdahale isteği, non-figüratif soyut sanatın verdiği bıkkınlık ve pahalı birer tüketim nesnesine dönüşen sanatın reddi Avrupa ve Amerika Birleşik Devleti'nde birçok sanatçı tarafından aynı anda sanatın gündemine taşınmaya başlandı. Tom Wasselman'ın 1966 yılında yaptığı "The Great American Nude / Büyük Amerikan Çıplaklığı" serisi ve Allen Jones'un 1969 tarihli "Chair / Sandalye" eseri kadın bedeninin ticari nesneye dönüşmesine gösterilen bir tepkiden doğdu. Richard Hamilton'un ikonlaşan 1956 tarihli "Just What Is It That Makes Today's Homes So Different, So Appealing?/Günümüz Evlerini Bu Denli Farklı, Bu Denli Çekici Kılan Ne?" ve Andy Warhol'un 1953 yılında yaptığı "Campbell Soup Can / Campbell Konserve Çorbası" eserlerini de tek tipten yaşam biçiminin yoksunluğunu anlatmaya örnek gösterebiliriz.

Marc Quin'in, Luc Tuymans'ın, Harun Farock'inin, Fernando Botero'nun Körfez Savaşı için yaptıkları eserlerle dünya kamuoyunun dikkatini Irak'ta olup bitene çekmede en az kitle iletişim araçları kadar etkili oldular. Dahası, işgal sonrasında yaşanan insanlık dramını gelecek kuşaklara aktaran birer belge niteliğinde olan bu eserlerle Irak Savaşı'nın unutulmasını engellemiş oldular.

2. Bireysel Sorunlar ve Sanat

Vincent Van Gogh, debdebeli iç dünyasının resimlerini yaptığında sanatta duyguların dışavurumu (ekspresyon) henüz bilinmiyordu. Picasso'nun mavi dönem resimleri de öyle. Daha 1901 yılında, İspanyadan Paris'e beraber yolculuk ettiği şair ve ressam dostu Carles Casagemas'ın ölümü üzerine yaptığı "Old Gitarist / Yaşlı Gitarist" yaşanan acının pekala sanat yolu ile dışarıya akıtılabileceğini göstermiştir. Gerçi, Kuzey Avrupalı sanatçıların Rönesanstan beri bu anlatımcı yanı hep vardı ancak, olayları bireysel iç sorunları dışavurmak ilk kez yapıyordu.

Sigmund Freud'un 1890'lı yıllarda çalışmaya başladığı psiko analiz çalışmaları sanatçıların bilinçaltı yoluyla bireysel sorunlarına eğilmelerini kolaylaştırdığı söylenebilir. Edward Munch'un ölümü, yaşamı ve yalnızlığı sorgulayan resimleri, Egon Schile'nin beden mimikleri yoluyla içinde bulunduğu ruhsal durumu betimleyen resimleri, Otto Dix'in ve Marcel Gromaire'in katıldığı Birinci Dünya Savaş'ının kendilerinde yarattığı travmaların hissedildiği cephe resimleri bireysel sorunlara eğilen ilk sanatçılara örnek sayılabilir. Benzer örnekler günümüze kadar devam etti ve günümüz sanatçısı, neredeyse kendi sorunlarına eğilmeyi 'olmazsa olmaz'lar arasında saymaya başladı.

Kökleri Dada'nın anarşist ruhuna kadar dayanan ve Jackson Pollock'un aksiyon resimlerinden ilham alan Performans sanatı, bireysel bakış açısı ile, toplumsal sorunları plastik sanatlarda görünür kılmaya başladı. Toplumun yerleşik normlarını reddeden sanatçılar izleyiciyi aktif bir konuma getirmeyi hedefleyerek bireyin kimliğini, özgürlüğünü ve yaşama biçimi tercihlerini kendi bedenleri üzerinden doğrudan anlatmaya başladılar. Joseph Beuys, Marina Abramovic, Ana Mendieta gibi kimi sanatçılar siyasi konuları işlerken Marta Wilson, Carolee Schneemann, Judy Chicago gibi kimi feminist sanatçılar da cinsiyete ilişkin bakış açılarını konu edindiler.

3. Sivil Haklar ve Sanat

Amerika Birleşik Devletleri kurulduğundan beri ırkçı siyasi söylemler gündeminden hiç düşmedi. Beyazların öfkesi önceleri yerli halklara yönelmiş durumdaydı. Yerlilere kesin bir şekilde sağlanan üstünlükten sonra bu kez siyah derili Afro-Amerikalılar hedefe girdi. Leon Galub'un savaş karşıtı sivil eylemcilere yönelik polis şiddetini konu alan resimleri ile, siyahlara yönelik her türlü şiddeti savunan Ku-Klux-Klan örgütünün ırkçı ve kanlı eylemlerini gündeme taşıyan Philip Guston, Aphertid siyasetine beyaz olmasına rağmen yapıtları ile siyahların yanında yer alan William Kentridge, benzer yaklaşımla ABD'de ırkçılığı karşı Tom Amca'nın Kulübesi resimlemeleri ile baş kaldıran Kara Walker siyasi kanadın sivil haklar mücadelesi içinde yer alan önemli sanatçılardır. Cris Offili'nin Londra sokaklarında beyazlar tarafından öldürülen oğluna

ağıtlar yakan kadına “No Women, No Cry” diyerek 20 yy’ın son çeyreğinde gemi iyice azıya alan ırkçılara karşı eser üreten sanatçılar arasındaki yerini sağlamlaştırdı.

Cinsler arasında yaşanan sorunların gündemde tutulması ya da gelenekselleşen yanlış bilgilerin düzeltilmesinde ısrarcı olan Cindy Sherman’ın, Judy Chicago’nun, Robert Mapplethorpe, vb. gibi sanatçıların yapıtlarına duyulan ilgi, siyasi, ekolojik ve kimlik sorunlarını işleyen yapıtlardan daha az değildir.

Görsel 1. Edward Said, Fotoğraf, 2000, (Erişim 09.09.2024. <https://124.im/atIX>)

Görsel 2. Banksy, Duvar Resmi, Beytüllahim / Filistin, 2015, (Erişim 09.09.2024. <https://124.im/bmd4>)

Görsel 3. Banksy, Duvar Resmi. Borodyanka / Ukrayna, 2022, (Erişim 09.09.2024. <https://124.im/AQ15j>)

Görsel 4. Banksy, Gazze için Ateşkes Çağrısı, Londra, 2023, (Erişim 09.09.2024. <https://124.im/yu79Fld>)

Savaş karşıtı, hayvan hakları savunucusu ve aynı zamanda çevreci mesajlar veren Banksy, bu makalede tanımlanmaya çalışılan günümüz sanatçı kimliğine bire bir uyan bir sanatçıdır. Açık kimliği belli olmayan Banksy, siyasi ve toplumsal içerikli konuları, Dünyanın neresinde olursa olsun, sorunlu bölgelerindeki duvarlara, yollara, köprülere basit bir resim tekniğini kullanarak hicivli bir dil kullanan aktivist bir dünya insanı olduğunu ortaya koyar. Haziran 2000 yılında, 20. Yüzyılın önemli entelektüellerinden Edward Said’in Güney Lübnan’da bulunduğu esnada intifada eylemleri nedeni ile İsrail askerlerine fırlattığı taş Dünyada büyük yankı uyandırdı. Taş fırlatma görüntüsü gazetelerde günlerce yayınlandı. Banksy’nin 2012 yılında Filistin şehri olan Beytüllahim’in sokak duvarlarından birine yaptığı resmine ilham kaynağı olan bu fotoğraf, Filistin’de yaşanan savaşın en ikonik sembollerinden birine dönüşmüş durumdadır (Görsel 1, 2). Benzer bir şekilde Banksy, Ukrayna Savaşını başlatan bugünkü Rusya liderinin Judo, tekvando ve karateye ilgisi olduğu bilinir. Savaş nedeni ile yıkılmış Borodyanka şehir duvarlarından birine Ukraynalı küçük bir çocuğun siyah kuşak sahibi dövüşçüyü alaşağı ederek dünyanın tüm savaş karşıtı insanların yüreğine su serpmiş oldu. (Görsel 3). İnsanlık dramına dönüşen başka bir savaş da Gazze’de devam ediyor. Londra’nın güney kesiminde “STOP” yazan trafik levhasına yaptığı

savaş uçağı resimleri ile günümüz sanatçıların aynı zamanda birer aktivist olduklarını bir kez daha gözler önüne sermektedir (Görsel 4).

Çağdaş sanatı yakından izleye herkes, Banksy benzeri yaklaşımla, ama kimliğini ve muhalif duruşunu gizlemeden sanat yapan Ai Weiwei'yi iyi bilir. 12 Mayıs 2008 yılında Çin'in Sichuan şehrinde tüm zamanların en ölümcül depremlerinden biri yaşandı. Bölge yerle bir oldu ve yaklaşık 90.000 kişi hayatını kaybetti. Sichuan'daki pek çok binanın, özellikle de okulların altyapısının zayıf olması nedeniyle kaydedilen ölümlerin 5000'den fazlası ise çocuktü. 7000'den fazla okulun yıkılmasına neden olarak, yapıların inşasında yer alan hükümet yetkilileri ve inşaat şirketlerinin yolsuzluk yaptığına dair bir dizi raporlar ortaya çıkınca Ai Weiwei sorumlu bir yurttaş olarak devreye girdi. Yıkılan okul binaların inşaatında kullanılan demirleri toplayarak elle tek tek düzleştirdi ve Dünyanın önemli sanat mekânlarında sergiledi. Ai Weiwei'nin doksan ton demirden oluşan 'Düz' / Straight' isimli eseri, depremlere neden olan jeolojik fay hatlarını temsil edecek şekilde kırık dalgalanmalar halinde yerleştirildi. Böylece, depremde yaşanan duygusal ve dramatik anı sonsuza dek ölümsüzleştirmiş oldu (Görsel5, 6).

Görsel 5. Ai Weiwei, Düz, Yerleştirme, 2012, (Erişim (10.09.2024)<https://124.im/FsC6qkc>)

Görsel 6. Ayrıntı, (Erişim 09.09.2024, <https://124.im/WcqdM>)

4. Çevre Sorunları ve Sanat

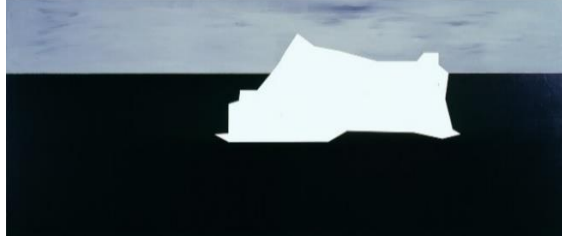
Sanatın yaşam ve doğa ile sıkı bir iş birliği içinde olduğunu düşünürsek eğer, günümüz sanatçılarının ilgisini neden çevre sorunlarına yönelttiğini anlamakta zorlanmayız. İnsanların doğada olup biteni anlamaya yönelik çabaları yaşama dair ilişkilerin doğru çözümlenmesi için son derece önemlidir. Nitekim, doğanın gizemleri çözüldükçe bilimde ilerleme, sanatta ise köklü değişimlerin yaşanması kaçınılmaz oldu. 16.yy'dan itibaren gözler Ötedünya'dan bu Dünya'ya çevrilirken doğanın sanata hazır dekor olabileceği fark edildi. En iddialı tarihi konular bile olağanüstü manzaralar içinde betimlenmeye başlandı. Modern dönem sanatı da ilgisini manzaradan kesmedi ve sanata dair en parlak fikirler yine doğadan türetildi. Soyutlama, geometri, hazır nesne kullanımı, hız ve hareket gibi kavramlar doğa görüntülerinden ve diğer canlıların yaşam biçimlerinden esinlenerek sanata uyarlandı.

Sanatçılar tarafından yaratılan herhangi bir biçimin doğanın herhangi bir nesnesinin sahip olduğu biçimden daha iyi olamayacağını savunan Arte Povera /Yoksul Sanat sanatçılarının yaptığı eserlerle bir tür doğayı kutsamaları, 1967 yılında tüm gözleri doğaya, yaşam alanlarına ve canlı türlerine çevirdi. Alighiero Boetti, Luciano Fabro, Michelangelo Pistoletto ve Pino Pascali gibi İtalyan gençlerinin doğada bulunan bir nesnenin sanat için yaratılan herhangi bir sanat nesnesinden daha değerli olduğunu savundular çünkü. Atın heykelini yapmaktansa atın kendisini, çiçek resmi yerine dalından koparılıp kurutulan çiçeğin kendisini sergilemeyi tercih ettiler. Benzer şekilde, doğanın en değerli sergileme mekanı olduğunu savunun Land Art sanatçılarından Richard Long'un And Dağları'nda belli bir düzen içinde oluşturduğu A Circle in The Ands (1974)

ve Robert Smithson'un Utah Tuz Gölü'nde ürettiği "Spiral Jetty / Sarmal Dalgakıran (1970) eserleri bugünün sanatında nasıl bir söylem ve biçim dilinin kullanılacağını habercisi gibiydiler. Yarım yüzyılı aşkın süre öncesinde ortaya çıkan bu düşünce bugün güncelliğini hala korumaktadır. Bir farkla, doğanın eşsizliği ya da üstünlüğünden değil, doğanın karşı karşıya kaldığı felaketlere karşı bir farkındalık yaratmak için.

Görsel 7. Lorenzo Quinn, Destek, 2017,
(Erişim 09.09.2024. <https://124.im/qnEOiB>)

Görsel 8. Robert Moskowitz, Buzdağı, 1987.
(Erişim 09.09.2024. <https://124.im/laTE>)

Robert Moskowitz önlem alınmazsa buzullar eriyecek, yaşam alanları sular altında kalacak söyleminin artık bir anlamının kalmadığını, buzulların erimesi sonucunda doğabilecek felaketin önlenmesinde artık çok geç kalındığını kutuplarda kalmış son küçük bir buzulla anlatıyor. Olan olmuştur. Yer ve gök gri ve siyahın tonlarına bürünmüştür (Görsel 8).

Görsel 9. Olafur Eliasson, Buz Gözlemi (2014, 2015,
2018, <https://124.im/jy3s>)

Görsel 10. Richard Misrach, Bomba Krateri ve
Yıkılan Konvoy, 1986, (Erişim 09.09.2024.
<https://124.im/MACnqIN>)

Metropollerde yaşayan insanlar, buzulların erimesinin yaratacağı felaketlerin henüz farkında değil. Ne çevreci söylemler, ne aktivist eylemler ne de bilimsel çalışmalar erimeyi durdurdu. Halkı ve devletleri iklim krizinde daha etkili çözümler üretmeleri için geriye sanatçıların ironi yüklü imgeler yoluyla anlatım dili kalıyor. Doğal olayları yapay yollarla yeniden yaratmasıyla tanınan sanatçı Olafur Eliasson, Grönland adasından taşıdığı 12 buz küresini Paris'in orta yerine taşıdığı anda amacı, iklim krizi nedeni ile hızlı eriyen buzullara kent halkının çıplak gözle tanık olmasını sağlayarak ekolojik farkındalık yaratmaktı. (Görsel 9)

Doğayı eriten yalnızca iklim krizinin yarattığı sorunlar değil, bir o kadar savaşların doğaya verdiği tahribatlar ve çevre kirliliğinin de etkisi bir hayli fazladır. Richard Misrach'ın yaptığı, bombanın yarattığı çukurdan çok, bıraktığı kimyasalların hiçbir canlının yaşayamayacağı bir ortamın yaratıldığını, habitatın yok edildiğini gündemimize taşıyor. (Görsel 10).

Görsel 11. Alejandro Duran, Şifa: Denge Yaşam, 2022, (Erişim 09.09.2024. <https://124.im/0JvWzmO>)

Görsel 12. Tan Zi Xi, Plastik Okyanus, 2016, (Erişim 09.09.2024. <https://124.im/CMntwk2>)

Bugün çevre sorunları çok çeşitlidir. Bir yandan önlenmesi zor doğal afetlerin yarattığı yıkım (yangın, kuraklık), diğer yandan insan eliyle yapılan ve önlenmesi son derece kolay olan yıkımlar (hava, su ve toprak kirliliği). Tamamı canlıların yaşamına doğrudan olumsuz etki etmektedir. Yaşamı olumsuz etkileyen bu nedenleri ortadan kaldırmak için bilimin ve sanatın elinden geleni yapıp yapamadığı elbette tartışma konusudur. Ancak, gerek yenilenebilir enerji kaynakları ile çalışan ve dönüştürülebilir sıfır atıklı sanayi ürünlerin gittikçe çoğalması, gerek çevre aktivistler ile sanatçılar, toplumda yarattığı farkındalıkla doğanın korunmasında çok önemli bir rol oynamaya başladılar. 2010 yılında Meksika Körfezini petrole boğan tanker kazası yapılan protesto eylemleri ile yıllarca gündemde kaldı.

Egsoz gaz salımını ortadan kaldıran elektrikli arabaların üretimi, ağaç katliamını azaltan kâğıdın yeniden işlenmesi bilimin öncülük ettiği çevreci hamlelerdir. Alejandro Duran ve Tan Zi Xi (Görsel 11 ve 12), İnsan eliyle oluşan çevre kirliliği sorununu yapıtları ile gündemde tutmaya devam etmeleri ise sanatın öncülük ettiğine dair verilebilecek en iyi yapıtlar arasındadır. Geri dönüşüme girmesi gereken atıkların yaşam alanlarımızı nasıl da kısıpca alarak daralttığını gözler önüne sererek hem de...

Görsel 13. Jason DeCaires Taylor, Yükselen Gelgit, Thames Nehri, Londra. 2015, (Erişim 09.09.2024. <https://124.im/d0EtT>)

Görsel 14. Jason DeCaires Taylor, Yükselen Gelgit, Thames Nehri, Londra. 2015, (Erişim 09.09.2024. <https://124.im/d0EtT>)

Görsel 15. Jason DeCaires Taylor, Yükselen Gelgit, Thames Nehri, Londra. 2015, (Erişim 09.09.2024. <https://124.im/d0EtT>)

Jason deCaires Taylor, fosil yakıtların etkisine dair sanayicilerin ve politikacıların dikkatini çekmek üzere yaptığı heykellerini, gel git sayesinde günde iki kez su seviyesi yükselip alçalın nehirde gözden kayboluşlarını politikacılar ve sanayiciler her gün tanık olsunlar diye Parlamento binasına yakın bir yerde, Thames Nehrinin kıyısına yerleştirildi. Sanatçı, at kafası yerine bir petrol kuyusu pompasının yerleştirilerek Dünya için yarattığı kasvetli geleceğe dair uyarılarda bulunmaktadır. Tıpkı Banksy ve Ai Weiwei gibi sivillerin haklarını koruyan, savunan ve yapıtları ile gündemde tutan aktivist sanatçı kimliğini açıkça ortaya koymaktadır (Görsel 13,14,15).

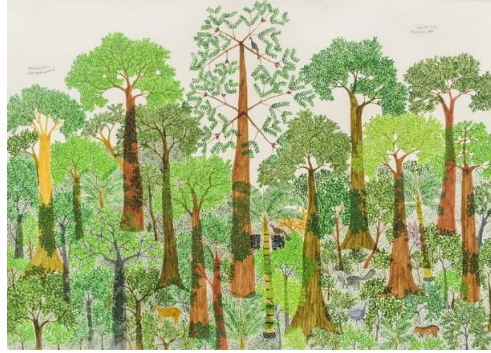
5. Temsilin Ötesinden Doğaya Bakmak

Güncel sanatçı için doğa/manzara sadece seyredilen değil, seyirden alınan keyiften öte tıpkı bir bilim insanı gibi, doğanın karşı karşıya kaldığı sorunların neler olduğunu anlamaya yarayan, gözlemediği sorunları çarpıcı bir anlatım dili ile ortaya koymasına yardım eden bir çalışma alanıdır.

Abel Rodriguez'in çalışmaları konuyla ilişkili olarak habitat manzaralarını içermektedir. Rodriguez manzaraya dışarıdan değil içeriden bir bakış ile bakmaktadır. O kendi yaşadığı doğduğu, büyüdüğü yer olan Amazon'un günümüzdeki insan tahribatı ile ortaya çıkan sorunlarını ele alır. Bunu yaparken çok iyi bildiği ve tanıdığı olduğu ormanların, bitki ve hayvan florasını yüzeye aktarır. Biçimsel olarak da bütüncül yaklaşımla içeriden bakış ile hiçbir canlı türüne öncelik vermemektedir. Yüzeyi herhangi bir canlı türünü merkeze almadan kurgular. İzleyene sunduğu eserler ile insanların Amazon'un bölgesel sorunlarına dikkatini çekmeyi ve ormanlara, doğaya yaklaşımını yeniden düşünmeye davet eder.

Görsel 16. Abel Rodriguez. Yağmur ormanlarının yüksek teraslarında yıllık döngü. 2007. (Kâğıt üzerine mürekkep, 50x70cm). (Erişim 09.09.2024. <https://124.im/sGL4>)

Görsel 17. Abel Rodriguez. Terraza Alta II. 2018. (Kâğıt üzerine mürekkep). (Erişim 09.09.2024. <https://124.im/Q3aC>)

Kolombiyalı sanatçı Rodriguez, Amazon'da yalnızca yağmur ormanlarının değil, habitatı orman olan tüm canlıların tehdit altında olduğunu anlatır. Abel yapıtları ile, ormanda yaşayan bitki, ağaç ve canlı adına ne varsa tamamının kaydını tutmaktadır. Bu bakımdan her bir çalışma birer belge niteliğindedir. Abel Rodriguez, yapıtlarıyla geniş kitlelere ulaşan ve ulaştığı kitleye farkındalık bilinci kazandıran ve aynı zamanda çok önemli bir ekolojik arşiv sunan günümüzün önemli sanatçılarından (Görsel 16 ve 17).

Günümüzün sanatçılar habitat manzaralarını konu edinirken salt manzaranın görüntüsüyle ilgilenmezler. Manzaranın ve imgenin neyi temsil etmesini istiyorlarsa onu sanatlarının merkezine yerleştirirler. Onlar için önemli olan görüntünün ötesinde kalan doğaya ait imge ve metaforun yaratılmasıdır artık. Sanatı izleyen açısından da, sanatçının sunduğu yeni anlamları ve yeni biçimlendirmeleri anlamak son derece önemlidir. Sanatçının bakış açısı insanların

manzaraya bakış açısını toptan değiştirmiş oluyor böylece. (Bu aynı zamanda bireylere, doğaya yaklaşımda alternatif bir bakış açısı sunmak anlamında da sanatçı ve eseri tarafından sunulmuş önerme ve gerekçedir.

Görsel 18. Cai Guo-Qiang. Miras. 2013, (Hayvanların, suyun, kumun, damlama mekanizmasınının 99 gerçek boyutlu kopyası, değişken boyutlar). (Erişim 09.09.2024. <https://124.im/bsxM>)

Cai'nin Heritage adlı eseri (Görsel 18) yaşam ve doğa ile ilgili çağdaş manzara yorumu olduğu kadar aynı zamanda yaşanan iklim krizine işaret eder. Normal hayatta birbirlerine düşman canlıların bir arada su içerlerken betimlenmesi, yaşam için önceliğin yiyecek olmadığını, hayatta kalmanın tek yolunun su olduğunu çıplak bir gerçeklikle anlatır. Yaşam için değişmez bu kuralı yerleştirmenin yapıldığı mekanın tavanından damlayan suyun sesi ile izleyene tekrar tekrar hatırlatır. Bu eser, doğanın kaynaklarının gittikçe tükendiğini gündemde tutan çağdaş bir habitat manzarası kurgusudur. Adeta gezegende kalan son vaha olabilecek yer gibidir. Farkındalık yaratma gücü yüksek olan bu yapıt, aynı zamanda dini metinlerle de ilişkilidir. Gezegendeki kaynakların ve yaşamın sonu ihtimali olabilecek olan şey için, son bir duayı çağırıştır (Phaidon, 2018, s.15). Cai habitat manzarası kurgusunda izleyeni esere dahil etmiştir. Sanatçı izleyene tüm mevcudiyetiyle orada olma hali ile içeriden bir bakış tecrübesi yaşatmıştır. Doğaya dışarıdan değil, içeriden bakmalarını sağlar. Bu aynı zamanda izleyene doğa ile kurduğu ilişki bağlamında bir önerme olarak değerlendirilebilir.

Bir yerde olmak, bir manzarada olmak, orası ile kurulan bağlantı ya da ilişkilerle alakalı olarak değerlendirilebilir.

Görsel 19. Hiroshi Sugimoto. Kutup ayısı. 1976. (Jelatin gümüş baskı). (Erişim 09.09.2024. <https://124.im/vh9peO>)

Sugimoto 1974'te (Görsel 19) modern taksidermi öncüleri Robert Rockwell ve Carl Akeley tarafından yaratılan gerçekçi hayvan yaşam alanı dioramaları ile ünlü Amerika Doğa Tarihi Müzesi dahil olmak üzere, çok sayıda kültür merkezini ziyaret etmiştir. Üç boyutlu dioramaların fotoğrafını çeken Sugimoto, o fotoğraflarda yok olma tehlikesi yaşayan canlıların nasıl hayatta kalabileceklerini araştırır. Bu fotoğraflardan yola çıkarak yeniden üç boyutlu ürettiği heykellerini tamamen kurgusal mekanlarda, yok olma tehlikesi yaşamıyorlarmış gibi yeniden canlandırılmaktadır. Ortaya çıkan eserler böylece izleyeni her bir kurgunun spekülatif senaryosuna dahil eder. Böylelikle izleyen manzarayı içeriden bir bakış ile algılanmaya sevk edilir. Bunlar aynı zamanda kaybolmuş yaşamın görüntülerini sundukları ölçüde birer anma

niteliğine sahiptirler. Sugimoto, Amerikan Doğa Tarihi Müzesi'ndeki dioramalarla karşılaştığında bunların yakaladığı varoluşun kırılma anı karşısında şaşkına döndüğünü belirtmiştir. Dioramas serisinin ilk çalışmalarından birisi kutup ayısının ayaklarının dibinde yeni yakalanmış fokun önünde durduğu, Sanatçı eseri tanımlarken “bir sanatçı olarak hayatımın, ayıyı hayata döndürmeyi başardığımı kendi gözlerimle gördüğüm an başladı” olarak ifade eder (Erişim:08.07.2024 <https://124.im/rINTjA>). Sugimoto dioramalardan ilhamla doğayı anlamaya yönelik, artık olmayanların izini sürdüğü habitat manzarası kurguları uygulamaktadır. İmgeye böylesi bir yerden yaklaşmak ise onun eserlerini temsilin ötesine taşımıştır. Fotoğraf sanatçısı, doğayı anlamak ve izleyen ile paylaşmak üzerine pek çok keşif ve araştırma yaptıktan sonra çalışmalarını uygulamıştır.

Görsel 20. Aki Inomata. Dört Nala Koşan Nambu Cinsi At. 2019. (4k Videosu). (Erişim 09.09.2024. <https://124.im/jkmiK5>)

Japonya'nın nesli tükenen Nambu atını bir video çalışması ile ele alan Aki Inomatu'yu doğaya, canlılarına ve insan doğa ilişkisine yeni bir bakış açısı getiren sanatçılar arasında saymamız mümkündür. Tıpkı diğer sanatçılar gibi toplumsal farkındalık yaratmayı kendine görev sayıyor (Görsel 20). Sanatçı, Nambu atının yeniden dirilişini, karlı bir alanda koşan buz heykeli animasyonu olarak betimlemektedir. Video da incecik buz tabakası üzerinde yarı saydam beyaz Nambu atı dört nala koşar. Nabu atının dört nala koşması ile izleyene verdiği heyecan ve coşku, çok geçmeden yerini nesli tükenmiş olmanın yarattığı dramatik duygusallığa bırakıyor. Çıplak gerçek bir şekilde kendini hissettiriyor. kurgulanan bir hayalet koşuyor gibidir. Inomata, ekolojik kayıplarımıza dair anıt niteliğindeki bu çalışması ile antroposen çağının yıkıcı insan faaliyetlerine dair eleştirel yorumunu hissettirmede gecikmiyor (Erişim:21.06.2024 <https://124.im/R72Yt>). Aynı zamanda insanlık tarafından yok edildiği göz önüne alındığında tükenmiş, artık olmayan, görünmeyen bir canlının izini sürerek temsilin ötesine geçip, onu ve doğasını anlamaya dair uygulanmış, güncel kurgusal habitat manzarası örneği olma özelliğine sahiptir.

Walter Benjamin'in 1930'larda taklitçilik, benzeşim ve benzerlik üzerine kaleme aldığı yazılarında, çocukların mimetik yeteneğinin taklitçi davranışlarına yönelik olmadığını, aksine dünyayı bir bütün içinde, benzerlikler ve karşılıklılıklar sistemi içerisinde yönetilen bir şey gibi kavramaya yönelik bir dürtünün yansıması olduğunu ifade eder. Buradaki karşılıklılıklar sistemi duyumsal olmayan benzerliklerden oluşur ve dahası Benjamin karşılıklılıklar ve benzerlikler dünyasının fiilen tarihe karıştığını ve kısmen kalıntılarının kalmış olduğunu söyler ve bunun modernite ile olduğunu ekler (Rampley, 2023, s.30).

Benjamin'e göre, temsil yani taklit ve benzeşim ilkel olana dayanır ve bu yüzden modern ile bunun aslında ortadan kaybolduğunu söylemiştir. Temsil herhangi bir şeyi karşıdan frontal-önden bir bakış ile anlamlandırmaktır. Dahası temsilin şeyler ile aramıza koyduğu mesafe onunla kurduğumuz ilişkileri etkilemektedir. Benjamin yazısında teknolojinin gerçeklikle aramıza koyduğu mesafeden söz ederken, ilerleyen dönemlerdeki yazdığı yazılarda durum biraz daha farklı karşımıza çıkmıştır. Bu yüzden Rampley, Benjamin'in bu bağlamdaki düşüncelerinin değişkenliği vurgusunu da yapmıştır. Aslında bu çok da önemli değildir, çünkü, bir düşünme yöntemi olarak temsili yaklaşım şeylere, var olanlara yaklaşımımızı açabilmek adına, dünyaya-çevreye nasıl yaklaştığımızla ilgilidir. Bu düşünme yöntemi, sanatçının eserinde konuya

yaklaşımına dair önemli ipucu olmuştur. Günümüzde habitat manzaralarının temsiline ötesinde anlaşılıyor ve aktarılıyor olması bu anlamda oldukça kıymetlidir.

Görsel 21. David Buckland. Buz Metni, Geleceği İskonto Etmek. 2008. (Erişim 09.09.2024. <https://124.im/3SO>)

İmgenin temsiline ötesine geçmesiyle izleyen yapıt ile kurduğu bağda değişmiştir. Sanatçı doğadan olanı doğaya teslim etmiştir. Kurduğu bağlam sanatçı, yapıt ve izleyen arasında diyalog kurmaya yönelik olmuştur. Böylelikle konuya yaklaşımda mesafeli bir bakış açısını yıkmış ve izleyen farkındalığını arttırmak amacıyla uygulanmıştır. Sanat doğaya ve manzaraya bakışı, yaklaşımı yönlendirmiştir. David Buckland (Görsel 21) doğanın kendisini, manzarayı doğrudan ele almayı tercih etmiştir. Buz kayasını yazı sloganları ile buluşturuyor. Bir bakıma, Nesnenin kendisi ve yarattığı imgesi Joseph Kosuth gibi üst üste bindiriliyor. Görüntüsü ve görüntüsünün yarattığı anlam yan yana ve birlikte görünür kılınıyor. Böylece gezegenimizin en ciddi sorunu basit ve anlaşılır bir dille anlatılmaya çalışılıyor.

Buckland (Görsel 21) gezegenin sorunlarıyla yakından ilgilenen günümüz sanatçılarından. Cape Farewell isimli projesi 2001 yılından itibaren küresel bir varlık haline gelmiştir. Projeyi kendisinin yönetiyor olmasının yanı sıra çok sayıda sanatçı destek vermektedir. Bu gezegenin sorunlarını ele alan, insanları konuyla bilinçlendirmeyi hedefleyen, çok büyük bir organizasyondur. Projede bilim insanları, iklim bilimcilerde yer almaktadır. Sanatçı çalışmalarının ve projesinin, insanların, izleyenlerin küresel iklim sorunuyla yüzleşmelerinde etkili olacağına inanmaktadır ve şöyle ifade eder; “*Geleceği bir miktarda olsa sorgulatabilen önemli bir güçtür sanat. İklim değişikliği tüm insanlıktan kaynaklanan, ekonomik, sosyal, kültürel gerçek bir sorundur. Bu durum bilimsel tartışmanın önüne geçmelidir*” (Buckland, Erişim: 21.06.2024 <https://124.im/8TDetK>). David Buckland, sanatçının vizyonu ve içgörüsü vasıtasıyla halkın ilgisini bu konuya çekebileceği fikrine kendisini adanmış günümüzün önemli sanatçılarından. Sanat mutlak surette dünya, gezegen ve doğa ile kurduğumuz ilişkiyi yeniden düzenlemekteki önemli araçtır. Dolayısıyla dünya ve varlığımızın kurduğu bağlantılar gözden geçirilmelidir. Habitat manzarası kurguları ile günümüz sanatçıları, bu bakımdan insanları konuya ilişkin düşünmeye ve doğaya ile kurduğumuz anlamı sorgulamaya davet ederler.

Françoise Dastur’un Varlık ve Zaman’dan sonra Heidegger’ isimli kitabında yer verdiği Dünya Kavramı başlıklı makalesinde Heidegger’in sanat eserinin kökeni üzerine verdiği konferanslardan detaylar sunmuştur. Bu kısımda şöyle der:

“Heidegger’in takip ettiği amaç sanatın bir temsil (Vorstellung; representation) veya üretim değil de ontolojik bir olay olduğunu, tarihin bir müessesesi olduğunu göstermektedir. İmdi sanatın metafizik özü, bir şeyin temsiline gören bir sanat tasavvuruna gönderir. Özgül bir dünyanın müessesesi anlamında sanatı; bir thesis, konum olarak düşünmeyi önermektedir. Sanat hakikatin vukua geldiğidir ve hakikatin esere konusu olarak tanımlanır. Sanatın konumsal değerine yapılan vurgu şeyin yani doğanın sanatı öncelemesi bir tersine çevrilmişini üretmektedir ve böylelikle her şey tersine dönmüştür. Olacak şeylere yüzünü veren duruş içinde tapınaktır ve bu yüzü sayesinde şeyler görünür gelecekte öyle kalacaklardır dolayısıyla doğal varlıklara görünümünü ilkin sanat

eseri vermiş olacaktır yani şimdi doğa sanattan sonra gelendir. Eser na-mevcut bir şeyi temsilden ziyade mevcudiyet tesis eder içerisinde her şey görünür haldedir böylelikle bir uzama açar ve eser şeylere “yer” verme kabiliyetine sahip olur. Bu anlamda tahlil edilen sanat eserinin iki esas özelliğine dikkat çekilir yer- verme (placer). Yer-verme iki farklı kiptir. Yerleştirme (aufstellen) ve ürün-verme/öne-sürme (herstellen). Yerleştirme eseri bir mekân içerisinde bulundurmamak değildir yalnızca, yerleştirme bir kutlama, bir kutsama hareketidir ve öyle ki yerleştirmeye kutsal açılır. Kutsal açıklığı dünyanın açıklığıdır. Bir dünyayı açması anlamında kendinde yerleştirmedir. Sanat eseri yerleştirilmez. Dünyanın açılması, mekânın bir düzenlenmesi açık olanın özgürleşmemesidir. Böylelikle her şey kendine özgü boyutunu kazanır. Alışıldık anlamda sanat eseri madde temelinde bir şeyin imalini dair anlaşılmalıdır, pro-ducere olarak, terimin lafzi anlamında öne-sürme/ürün-verme olarak anlaşılmalıdır. Yani eserin kendisinin ürün olduğu anlamı değil, kendiliğinden ürün- verdiği söylenmektedir. Madde formunda kaymaz, bilakis gün yüzüne çıkar. Sanat eserinin bünyesinde iki sürecin yer aldığı, arz ile dünya arasında bir muharebenin mahalli olmuş olur. Eser bu muharebenin müşevviğidir, yoksa onun yalnızca basit bir temsili değildir (Gözel, 2022, s.264-267).

Makale içerisinde yer alan eser örnekleri Heidegger’in yukardaki bakış açısını doğrulayan örnekler arasından seçilmiştir. Benzetme ve temsil. Doğayı anlamak için önce gerçek görüntüsünü kavramak ve gerçeğine benzetmek, sonrasında ise varlığını korumak adına başka temsillerle doğayı anlatım diline dökmek. Günümüz sanatçılarının habitat manzaralarını ele alış yöntemi tamı tamına budur. Bir anlam arayışı olarak onunla bir ve bütün olma, her halükârda biz olma meselesidir. Doğayı anlamak kadar sorunlarını anlatmak da günümüz sanatçılarının önemli bulduğu yaklaşım türüdür.

Sonuç

Doğa, 20. yy’ın ilk yarısına kadar insanlara kendi varoluşunu kanıtlamaya ve bilimsel ilerleme yapmalarına yardım eden konumundaydı. Bugün ise doğayla kurulan ilişki bu anlamın çok ötesindedir. Yalnızca doğanın varlığı, işleyişi ve harika manzarası ile ilgilenen değil, doğanın sorunları ile daha çok ilgilenen; ekolojik sorunları toplumsal ve bireysel sorunlar kadar önemli bulan bir sanatçı tipi ile karşı karşıyayız. Çünkü, çevre sorununun başta insan yaşamı olmak üzere tüm canlıların yaşam alanlarını tehdit ettiğinin bilincindedir. Bundan dolayı da sorunu ısrarla gündemde tutarak doğanın yalnızca insanlara ev sahipliği yapmadığını, binlerce türün habitatı olduğunu bilerek daha dikkatli yaklaşmasını ve sorunların farkına varmalarını sağlayan aktivist bir yurttaş kimliğine de sahiptir.

Er ya da geç, ekolojik sorunlar, tıpkı Batı ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de gündemimizin ilk sıralarında yerini alacaktır. İklim krizinin neden olduğu kuraklık yavaş yavaş kapımızdan içeri girmekte, sulu tarımın gittikçe zorlaşacağına sinyalleri çoktandır alınmaktadır. Gelecekte karşılaşılabilecek sorunların üstesinden gelmek için şimdiden yola koyulmanın zamanı gelmiştir. Bu araştırmada ele alınan sanatçılar gibi daha çok sanatçınının yapıtları ile, ekolojik sorunlar üzerinde farkındalık yaratmaları gerekmektedir.

Sanat akımların manifestolarını yayınlamaya kendi sanat görüşlerini başkalarına empoze ettiği bir dönemde değiliz. Siyaset ve ekonomideki küresel benzerlikler gibi dünyanın hemen hemen her yerinde sanatta ele alınan konuların, kullanılan malzemelerin, uygulanan yöntemlerin ve tüm bunların sonucunda kendiliğinden oluşan üslup benzerliklerinin söz konusu olduğu bir dönemdeyiz. Özellikle dijital çağın sağladığı kolaylıklardan ve olanaklardan yararlanan sanatın bu benzerlikten kaçınması imkansızmış gibi görünüyor. Küresel düzeyde yaşanan bireye, topluma ve çevreye ait sorunlar, benzer bir yaklaşımla ele alınmakta olduğunu söylemek abartı sayılmayacaktır. Bu benzerliğin, sanatın popülizm ile kurduğu ilişkinin sonucundan mı yoksa küresel sistemin sanata iyiden iyiye yerleştiğinden mi kaynaklandığı yine bu makalenin yazılma gerekçelerinden biridir.

Türkiye de 90'lı yılların sonlarına doğru ağırlıkla ele alınan siyasi olayların ve bireysel kimlik sorgulamalarının bugün yerini daha çok feminist bir bakışla, cinsler arası eşitsizliği ele alan çok sayıda sanatçının varlığı göze çarpmaktadır. Küresel ekolojik ve siyasi olaylara ilgi henüz fazla değil. Neden böyle olduğu ayrı bir araştırma konusudur. Ancak, sanatçılar kendisinin ve yaşadığı toplumun gündeminde bulunan konulara ilgi duyar. Buradan şu sonucu çıkarmak mümkündür: suların atık kimyasallarla kirlenmesi, maden ocaklarının ve termik santrallerin yol açtığı doğa tahribatları henüz ülke gündeminde olmadığı için sanatçılar da bu sorunu yaşamsal anlamda sorun olarak görmüyor anlamını çıkarmak mümkündür.

Kaynakça

- Buckland, D. (2001). David Buckland, Erişim:21.06.2024. <https://www.capefarewell.com/david-buckland/>
- Clark, T. (2023). *Heidegger'i Anlamak Varlığın Şiiri* (S. Kurtar, Ö.F. Anlı, Çev.). Ankara: Ayrıntı Basım Yayın.
- Collingwood, R. G. (1999). *Doğa Tasarımı*. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Rampley, M. (2023). *Geçmiş Şeyleri Hatırlamak* (S.K. Angı, Çev.). İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Sugimoto,H.(2023).*Focuson:Dioramas*.Erişim:21.06.2024.
<https://www.southbankcentre.co.uk/blog/articles/dioramas-hiroshi-sugimoto>
- Lavigne, N. (2023). *Ecologies Abel Rodriguez: The Namer of Plants*. Erişim: 20.06.2024
<https://contemporaryand.com/magazines/abel-rodriguez-the-namer-of-plants/>
- Aloi, G. (2018). *Animal Exploring The Zoological World*. London, New York: Phaidon Press Limited
- Inomata, Aki. (2020). *Galloping Nambu Breed Horse*. Erişim: 21.06.2024. <https://www.aki-inomata.com/works/Nambu/>
- Margulis, L., Sagan, D. (2018). *Doğanın Doğası Göz Kamaştırıcı Gerçekler* (A. Uysal, G. Uysal, Çev.). İstanbul: Ginko Kitap.
- Morton, T. (2020). *Hayaletler, Türler*. Merve Kar (Ed.). *İnsan Türü İnsan Olmayanlarla Dayanışma*, s.73-132, 177-240. İstanbul: Profil Kitap Maviyağaç Kültür Sanat Yayıncılık.
- Gözel, Ö. (2022). *Heidegger'in 'Dünya'sı Varlık ve Zaman'da Dünya Kavramı*. İstanbul: Ketebe Yayınları.

Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sunmuşlardır.

Çatışma Beyanı

Makalenin yazarları, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal kuruluş ile ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.